

LILIANNA NALEWAJSKA
Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
e-mail: l.nalewajska@uw.edu.pl

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU BIBLIOTEK – NA PRZYKŁADZIE REPUBLICY CZEŚKIEJ

Lilianna Nalewajska, kustosz w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie, m.in. zajmuje się działalnością dydaktyczną skierowaną do zróżnicowanych grup odbiorców, w tym studentów zagranicznych. W kręgu jej zainteresowań jest internacjonalizacja uczelni oraz miejsce biblioteki w tym procesie. Teksty publikowała m.in. w „Przeglądzie Bibliotecznym”, „Bibliotekarzu” oraz w wydawnictwach pokonferencyjnych. Zajmuje się także badaniami z zakresu kostiumologii – publikuje m.in. w serii „Rzeczy Piękne” wydawanej przez UKSW.

SŁOWA KLUCZOWE: Strategia rozwoju. Biblioteki. Narodowa strategia rozwoju bibliotek.

ABSTRAKT: **Teza/cel** – Narodowe strategie dla bibliotek są dokumentami kreślącymi kierunki rozwoju i modernizacji książnic w skali kraju. Celem artykułu jest przybliżenie tego rodzaju zapisów na przykładzie koncepcji strategii rozwoju książnic w Republice Czeskiej. Tło stanowią podobne dokumenty z innych krajów. **Metody badań** – W celu przeanalizowania dokumentów strategicznych oraz innych zapisów dotyczących standardów usług bibliotecznych wykorzystano metodę *desk research* – analizę piśmiennictwa dostępnego w sieci Internet. **Wyniki i wnioski** – Tworzenie krajowych strategii rozwoju bibliotek nie jest powszechną praktyką. Brak takich działań m.in. w Polsce. W krajach, gdzie tego typu dokumenty funkcjonują, powstają często na szczeblu ministerialnym lub są aprobowane przez instytucje rządowe. Strategie rozwoju bibliotek są tworzone po to, by

wspomagały ustrukturyzowany rozwój ksiąźnic oraz wzmacniały ich oddziaływanie na społeczeństwo, zgodnie z wyznaczonymi w dokumentach kierunkami działań.

WPROWADZENIE

Tworzenie wieloletnich planów rozwojowych, wyznaczanie celów strategicznych, zadań operacyjnych służących ich realizacji, a potem ewaluacja osiągnięć należą do działań podejmowanych w ramach zarządzania przez jakość, zarówno w odniesieniu do indywidualnego przedsiębiorstwa, jak i do sieci instytucji. W ten sposób postępują również współczesne biblioteki – dokonują analiz otoczenia, w którym funkcjonują oraz uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych. Planują realizację określonych działań w wyznaczonym horyzoncie czasowym po to, aby podnosić efektywność oraz jakość swojej pracy, a poprzez to odpowiadać na potrzeby i oczekiwania użytkowników. Celem tworzenia strategii rozwoju bibliotek jest wyznaczanie kierunków ich rozwoju oraz typowanie działań mających na celu ich modernizację i doskonalenie w ujęciu zarówno lokalnym, jak i globalnym na skalę kraju, a poprzez to wzmacnianie ich oddziaływania na rozwój społeczeństwa wiedzy w jego zróżnicowaniu socjo-kulturowym.

Strategie dla bibliotek obejmują system biblioteczny w obrębie miasta (DC, 2018), regionu (ISC, 2019) lub całego kraju albo tworzone są dla określonego ich typu. Idea planowania rozwoju bibliotek ujętego w ramy ujednocionej polityki w obrębie kraju odnosi się do czasów po II wojnie światowej, jednak intensyfikacja działań nastąpiła w latach 70. XX w. i związana była z promowaniem przez UNESCO idei integrowania systemów biblioteczno-informacyjnych (NIDA, 2011, s. 4).

O funkcjonowaniu bibliotek amerykańskich, brytyjskich czy skandynawskich, stanowiących pod wieloma względami trudny do dośnięcia wzorzec, wiadomo dużo z licznych publikacji. Znacznie słabiej znane są mechanizmy funkcjonowania ksiąźnic w krajach sąsiadujących z Polską. Celem artykułu jest przybliżenie polskiemu czytelnikowi strategii rozwojowych bibliotek, a podstawę rozważań stanowi czeski dokument *Koncepcje rozwoje knihoven v České republice na léta 2021-2027 s výhledem do roku 2030*¹ (NKČR, 2020). Przywołany dokument, wraz z innymi zapisami odnoszącymi się do różnorodnych aspektów funkcjonowania ksiąźnic w Czechach, stanowi przyczynek do lepszego ich poznania w środowisku polskim.

¹ Koncepcje rozwoju bibliotek w Republice Czeskiej w latach 2021-2027 z perspektywą do roku 2030.

NARODOWE STRATEGIE DLA BIBLIOTEK – PRZYKŁADY Z INNYCH KRAJÓW

Fiński dokument *Library Strategy 2010 – Policy for access to knowledge and culture* (ME, 2003) był jednym z pierwszych europejskich zapisów krajowej strategii dla bibliotek (Wigell-Ryynänen, 2011; NIDA, 2011, s. 7). Stał się inspiracją dla innych krajów do tworzenia podobnych zapisów. Ze względu na duże zainteresowanie strategię przetłumaczono również na języki francuski, niemiecki oraz hiszpański – polityka fińskich bibliotek stała się niemal eksportowym produktem tego kraju. Aktualny dokument *Finnish Public Library Policy 2015* (ME, 2009; Kontiainen & Sulin, 2006) dostępny jest także po angielsku i hiszpańsku (Kekki, 2012).

O ile polskie biblioteki (głównie Biblioteka Narodowa, akademickie oraz publiczne) tworzą indywidualne zapisy strategiczne, o tyle brakuje systemowego i ustrukturyzowanego ujęcia kwestii rozwoju bibliotek w naszym kraju w przyszłości. Krajowe strategie rozwoju bibliotek powstające w innych państwach, obejmują zazwyczaj kilkuletni okres. Tworzone są na bazie analiz wybranych obszarów funkcjonowania bibliotek, uzyskanych w wyniku analizy SWOT i/lub w oparciu o ewaluację wcześniej podejmowanych działań. Przykładem może być norweski dokument strategiczny dla bibliotek: *A space for democracy and self-cultivation. National strategy for libraries 2020-2023* (NMC, 2019). Jego tytuł precyzuje główne idee dotyczące funkcji bibliotek różnych typów, od Biblioteki Narodowej Norwegii poczynając, przez biblioteki publiczne, szkolne, specjalne, po akademickie – to przestrzeń dla demokracji i samodoskonalenia. Książnice uznaje się za istotną część demokratycznej infrastruktury kraju, dlatego strategia ich rozwoju została nakreślona wspólnie przez norweskie urzędy: Ministerstwo Kultury wraz z Ministerstwem Edukacji i Nauki. Dokument krajowej strategii podkreśla znaczenie bibliotek jako „areny wiedzy”, zapewniającej użytkownikom dostęp do źródeł informacji i wiedzy o gwarantowanej jakości. W preambule dokumentu norwescy ministrowie Kultury i Równości, Badań i Edukacji Wyższej oraz Edukacji i Integracji stwierdzają, że jednoczą siły, aby książnice, które stanowią bazę dla zdobywania wiedzy i doświadczeń kulturalnych dążyły w tym samym, ustalonym kierunku oraz by skutecznie przyciągały nowe grupy użytkowników. W strategii podkreśla się istotną rolę bibliotek w rozwijaniu kompetencji cyfrowych społeczeństwa, co wpisuje się w rządową strategię cyfryzacji sektora publicznego. Podkreślić należy, że plany dotyczące perspektyw rozwojowych bibliotek w Norwegii są tworzone w ścisłej korelacji z wyznaczaniem kierunków rozwoju innych dziedzin, jak edukacja, kultura, czy badania naukowe (NMER, 2017; NMER 2018). W tym kontekście dążeniem władz państwowych jest, by biblioteki były instytucjami otwartymi i łatwo dostępnymi dla ogółu społeczeństwa (NMC, 2019, s. 16).

Przykłady innych zapisów krajowych strategii rozwoju bibliotek pochodzą m.in. z Irlandii (DRCD, 2018), także ze Szkocji, gdzie powstały osobne plany dla bibliotek publicznych (SLIC, 2015) oraz szkolnych – pierwsza tego typu w Wielkiej Brytanii (SLIC, 2018; SG, 2018). Podobne działania podejmuje się w Walii (CyMAL, 2011) oraz Australii (ALIA, 2019), gdzie perspektywa planowanych działań na rzecz rozwoju bibliotek publicznych sięga 2030 r., a wśród długoterminowych dążeń znalazły się m.in. te, by każdy Australijczyk został użytkownikiem biblioteki oraz żeby każdy miał jednakowy dostęp do książek drukowanych i elektronicznych.

Warto zwrócić uwagę na tytuły niektórych dokumentów strategicznych, jak: *Vibrant libraries, thriving schools* (SLIC, 2018), *Ambition & Opportunity* (SLIC, 2015), *Opportunities for all. The public library as a catalyst for economic, social and cultural development* (DECLG, 2013) wskazujących jednoznacznie, jak istotna rola w rozwoju demokratycznego społeczeństwa wiedzy powierzana jest bibliotekom przez administrację rządową kraju. Publikowane są także skrótove zapisy dotyczące priorytetowych działań i perspektyw rozwoju bibliotek, jak te dotyczące Holandii (OCLC 2012b), Niemiec (OCLC, 2012a), USA (ALA, 2015; OCLC, 2012e; OCLC, 2012f; OCLC, 2012g), czy Wielkiej Brytanii (OCLC, 2012c; OCLC, 2012d), które powstały na podstawie badań prowadzonych przez Online Computer Library Center (OCLC) w środowisku bibliotekarskim.

Proces konstruowania zapisów strategii rozwoju dla całego systemu bibliotecznego lub poszczególnych typów księżnic w skali krajowej jest złożony i niejednokrotnie wymaga specjalnego finansowania (SMC, 2015). Przykład szwedzki pozwala przyjrzeć się przebiegowi podjętych działań zakończonych opracowaniem dokumentu: *The treasure trove of democracy. Proposal for a national strategy for libraries* (NLS, 2019), który na zlecenie rządu przygotowała Szwedzka Biblioteka Narodowa. W procesie analizowania wielu szczegółowych zagadnień czynnie uczestniczyli, co warto podkreślić, bibliotekarze z całego kraju (dyskusje prowadzono na specjalnie utworzonej grupie na Facebooku, ale także podczas osobistych spotkań pracowników Biblioteki Narodowej w księżnicach różnych typów). W 2015 r. szwedzkie Ministerstwo Kultury zleciło Bibliotece Narodowej opracowanie strategii uwzględniającej kwestie m.in. roli i uwarunkowań zawodu bibliotekarza, pozycję bibliotek w społeczeństwie, ich funkcje w kształtowaniu demokratycznych debat (szczególnie w dobie społecznych przemian), rozwijaniu umiejętności krytycznego myślenia, a za cel priorytetowy obrano rozwój bibliotek szkolnych (Hjerpe, 2016; Fichtelius, 2016).

Należy dodać, że strategii dla bibliotek powstające na obszarze Unii Europejskiej, powinny spełniać wytyczne Rady Europy do konstruowania aktów prawnych dotyczących bibliotek. Główne punkty wytycznych

dotyczą: swobody wyrażania poglądów i nieograniczonego dostępu do informacji; miejsca bibliotek w krajowej polityce książki i informacji; roli bibliotek jako instytucji publicznych umożliwiających dostęp do informacji (w tym w formie elektronicznej) i wiedzy; ochrony dziedzictwa bibliotecznego i kulturowego (CE, 2000).

STRATEGIA OSADZONA W KONTEKŚCIE – BIBLIOTEKI I STAN CZYTELNICTWA W CZECHACH

Republika Czeska należy do krajów o znaczącej liczbie bibliotek w stosunku do liczby obywateli. Według zestawienia *Libraries and skills in the Czech Republic*² (PL, 2019a) w 2019 r. w Czechach funkcjonowały 5324 biblioteki publiczne, co oznacza, że jedna biblioteka przypadała na 2010 mieszkańców tego kraju. Gęsta sieć księżnic została utworzona na mocy prawa w okresie kształtowania się Pierwszej Republiki. Na podstawie ustawy o bibliotekach publicznych – *Zákon o veřejných knihovnách obecných* z 1919 r. (Zákon, 1919) jednostki administracyjne kraju zobowiązane zostały do tworzenia na swoim obszarze bibliotek publicznych, co niezaprzeczalnie przyczyniło się do rozwoju tamtejszego społeczeństwa. Regulacje zawarte w ówczesnej ustawie z jednej strony zostały oparte na zastanej w 1919 r. sytuacji – istniejącej już dobrze rozwiniętej sieci bibliotek, z drugiej – na długie lata wyznaczyły wyraźną politykę kształtowania struktur oraz systemu bibliotecznego kraju (Nieć, 2019a). Kontynuacją tamtych zapisów jest ustawa o bibliotekach i warunkach funkcjonowania usług bibliotecznych i informacyjnych, zwana ustawą biblioteczną z 2001 r. (Zákon, 2001). W Republice Czeskiej system biblioteczny kraju, na podstawie wspomnianej ustawy, tworzą: Biblioteka Narodowa Republiki Czeskiej, Biblioteka i Oficyna Wydawnicza dla Niewidomych im. K.E. Macana, Morawska Biblioteka Regionalna w Brnie, biblioteki regionalne oraz publiczne, jak również biblioteki specjalistyczne.

Dla pełniejszego zobrazowania sytuacji bibliotek u południowych sąsiadów warto przyjrzeć się tamtejszemu czytelnictwu. Należy przy tym wziąć pod uwagę nie tylko aktualny jego stan, ale również rozwój czeskiego czytelnictwa w ujęciu historycznym i socjologicznym. Niniejszy artykuł nie może pomieścić szerszego omówienia tej problematyki, trzeba jednak podkreślić, że książka i literatura zajmowały i wciąż zajmują szczególnie ważne miejsce w życiu Czechów. Odgrywały one istotną rolę kulturo-

² Wg raportu nt. czeskiego rynku książki w 2018 r. funkcjonowało 5317 bibliotek, w 2015 r. – 5354, a w 2012 – 5401 księżnic (SCKN, 2019, s. 20). Dla porównania w Polsce w 2019 r. działały 7953 biblioteki publiczne, z czego jedna księżnica przypadała na 4828 mieszkańców (PL, 2019b), a w Wielkiej Brytanii przy liczbie bibliotek wynoszącej 3730 oraz populacji na poziomie 66 milionów obywateli, na jedną bibliotekę przypadało 18242 mieszkańców (PL, 2019c).

i państwowotwórczą na przestrzeni stuleci, a biblioteki leżały u podstaw systemu oświaty i wychowania w kraju. Ogromną rolę w rozwoju kultury czytelniczej oraz jej podtrzymywaniu odegrały środowiska lokalnych społeczności oraz ogniska domowe kształtujące nawyki czytelnicze w duchu narodowym (Trávníček & Nieć 2017; Nieć 2018; Nieć 2019b). Obecną sytuację czeskiego rynku książki przedstawia raport – w 2018 r. zarejestrowanych było 1 373 000 czytelników bibliotek publicznych (SČKN, 2019, s. 20). W Czechach, podobnie jak w Polsce, prowadzone są coroczne badania na temat stanu czytelnictwa w kraju³. Badanie przeprowadzone w okresie maj – czerwiec 2018 r. na grupie 2007 osób powyżej 15 roku życia (IPK, 2018), wykazało, że 78% respondentów zadeklarowało przeczytanie książki w roku poprzedzającym, z czego 44% wskazało, że była to tylko jedna książka, 28% korzystało z bibliotek publicznych, 18% używało e-booków, 14% słuchało audiobooków, a 1% czytało wyłącznie książki elektroniczne. W porównaniu do lat 2007 i 2013, kiedy, odpowiednio 17% i 16% respondentów deklaroowało, że nie przeczytało żadnej książki rok wcześniej, w 2018 r. ten odsetek wzrósł do 22%. Dla porównania w Polsce w 2018 r. jedynie 37% biorących udział w badaniu odpowiedziało, że przeczytało przynajmniej jedną książkę w roku (Koryś & Chymkowski, 2019, s. 1)⁴. Liczba regularnych czytelników (7-12 książek przeczytanych w ciągu roku) w Czechach utrzymuje się na zbliżonym poziomie: 2007 r. – 16%, 2013 r. – 20%, 2018 r. – 17%. Spadła liczba osób czytających dużo (13 i więcej książek rocznie): 2007 r. – 28%, 2013 r. – 24%, 2018 r. – 23%. Interesująco rysuje się również sytuacja, gdy chodzi o sposób pozyskiwania książek. W 2018 r. 67% respondentów otrzymało książkę w prezencie (średnio były to trzy egzemplarze), 56% kupiło ją (średnio pięć książek), 56% pożyczyło od znajomych z ich zbiorów domowych (średnio sześć książek), 32% wypożyczyło z biblioteki (średnio 18 egzemplarzy)⁵. Książki papierowe kupowano w zdecydowanej większości (77%) w tradycyjnych księgarniach, rzadziej online (31%). W przypadku książek elektronicznych, które najczęściej czytano na smartfonach (43%), rzadziej na czytnikach do e-booków (34%)⁶, najbardziej rozpowszechnionym sposobem

³ W 2007 r. przeprowadzone zostały pierwsze, jak twierdzi ich autor Jiří Trávníček, badania czytelnictwa powszechnego w Czechach. Profesor Trávníček – literaturoznawca, krytyk literacki, zapoczątkował tym samym regularne analizy kultury czytelniczej w tym kraju (Trávníček, 2008).

⁴ „Stan czytelnictwa w Polsce” jest badaniem prowadzonym przez Bibliotekę Narodową corocznie od 1992 r. W 2018 r. ogólnopolska grupa reprezentatywna objęła 2076 osób powyżej 15 roku życia. Badanie ankietowe przeprowadzono metodą CAPI (*Computer Assisted Personal Interview*) (Koryś & Chymkowski, 2019, s. 1).

⁵ W Polsce w 2018 r. głównym źródłem pozyskania książek był ich zakup (38%), znajomi (26%), prezent (23%), biblioteka publiczna (16%) (Koryś & Chymkowski, 2019, s. 3).

⁶ W Polsce w 2018 r. e-booki czytane były przede wszystkim na ekranach komputerów, zwłaszcza laptopów (53%) i telefonów komórkowych (18%), na czytnikach (17%), tabletach (11%) oraz komputerach stacjonarnych (9%) – dane odnoszą się do reprezentatywnej próby ogólnopolskiej. (Koryś & Chymkowski, 2019, s. 7).

ich zdobycia było darmowe pobranie treści z Internetu (75%), zakup online (31%), prezent (28%) oraz wypożyczenie z biblioteki publicznej (17%) (IPK, 2018). Warto dodać, że w Czechach w 2018 r. całkowita sprzedaż książek elektronicznych rosła szybciej niż sprzedaż książek drukowanych – w porównaniu rok do roku wzrost wyniósł 12%. Sprzedano ponad jeden milion e-booków. Obroty z ich sprzedaży, w tym zakupy dokonane przez zagranicznych klientów, zwłaszcza Słowaków – stanowią 5-10% całkowitego obrotu e-książek. Średnia cena e-booka w 2018 r. wynosiła około 59% ceny książki papierowej (SČKN, 2019, s. 17).

Na przestrzeni dekady w Czechach odnotowano jednak znaczący spadek liczby wizyt w bibliotekach publicznych, bo z 40% w 2007 r. do 28% respondentów w 2018. Wśród usług bibliotek publicznych najczęściej (87%) korzystano z wypożyczania książek, następnie z wypożyczania periodyków (25%) oraz z czytelní i pokojów pracy (19%). Wyraźnie za to wzrasta potrzeba zlokalizowania w bibliotece punktu gastronomicznego / bufetu / kafejki – taką sugestíę w 2013 r. wyraziło 24%, a pięć lat później już 37% respondentów (IPK, 2018).

STRATEGIA ROZWOJU BIBLIOTEK W REPUBLICIE CZESKIEJ NA NAJBLIŻSZĄ DEKADE

Knihovna patří k pilířům fungování demokratické společnosti a je symbolem svobodného myšlení. Je přirozenou součástí komunit. (Biblioteka należy do filarów funkcjonowania społeczeństwa demokratycznego i jest symbolem swobodnego myślenia. Jest ona naturalną częścią społeczności) (NKČR, 2020, s. 20) – tekst czeskiej strategii podkreśla silne umocowanie ksiąźnic w społecznej infrastrukturze kraju oraz ich rolę jako platformy publicznej debaty demokratycznej opartej na wiedzy i szacunku.

Zapis dotyczący perspektyw rozwoju bibliotek w Republice Czeskiej w latach 2021-2027 (NKČR, 2020) został zatwierdzony na poziomie rządowych legislacji w dniu 17 sierpnia 2020 r. Nakreślone w dokumencie koncepcje rozwojowe bibliotek na najbliższą dekadę powstały w wyniku dyskusji czeskich ekspertów z dziedziny bibliotekoznawstwa, z uwzględnieniem uwag społeczeństwa. Główna oś strategii ujęta w podtytule dokumentu: *Knihovny – pilíře občanské společnosti, vzdělanosti a kultury* [Biblioteki – filarami społeczeństwa obywatelskiego, edukacji i kultury] obejmuje trzy główne obszary, w obrębie których planowany jest szczególny rozwój bibliotekarstwa w Czechach.

Dokument zawiera części: analityczną, strategiczną wraz z wizją celów do osiągnięcia do 2030 r., wdrożeniową zawierającą m.in. wskazania dotyczące finansowania wyznaczonych zadań oraz podsumowanie celów strategicznych i szczegółowych podzielonych na pięć obszarów, do których przypisano mierniki i wskaźniki pomyślnej ich realizacji. Nawiązuje

on do wcześniejszej strategii obejmującej okres 2017-2020 r. (MKČR, 2017) i stanowi kolejne już opracowanie krajowej strategii dla bibliotek tworzonej w Czechach od 2004 r.⁷ W najnowszych zapisach uwzględniono m.in. uwarunkowania ekonomiczne (ogólne problemy finansowania bibliotek i ich działalności) oraz lokalowe bibliotek (podkreślono wieloletnie zaniedbania w tym zakresie, czego sztandarowym przykładem są nieodpowiednie warunki lokalowe Biblioteki Narodowej Republiki Czeskiej), kwestie związane z prawem autorskim i rolą bibliotek czy problematykę publikacji cyfrowych. Pomimo problemów wizerunkowych, z jakimi borykają się biblioteki (nieatrakcyjne pomieszczenia, przestarzały sprzęt) zwrócono uwagę na szansę, jaką dla książnic jest rozwój społeczeństwa obywatelskiego, szczególnie w kontekście zmian zachodzących w strukturze społecznej kraju (napływ imigrantów).

W dokumencie wyraźnie podkreśla się, że biblioteki są instrumentem polityki kulturalnej państwa. Stanowią kluczowe instytucje kultury na wszystkich poziomach struktury administracyjnej kraju, z zaakcentowaniem ich funkcji wspierającej procesy edukacji formalnej i nieformalnej oraz uczenia się przez całe życie. Czeskie biblioteki publiczne znajdują się w kompetencjach Ministerstwa Kultury i z tego powodu, co podkreślono w dokumencie, napotykają duże trudności w realizowaniu zadań edukacyjnych, mimo, że stanowią kompleksową infrastrukturę dla procesu uczenia się przez całe życie oraz edukacji obywatelskiej. Zwrócono również uwagę na brak ustalonych ram współpracy pomiędzy placówkami oświatowymi i bibliotekami, ujętych w zapisach strategicznych na poziomie ministerialnym Ministerstwa Edukacji, Młodzieży i Sportu oraz Ministerstwa Kultury. Biblioteki są pozytywnie postrzegane przez społeczeństwo, ale głównie przypisuje im się funkcję kulturalną. Działania edukacyjne bibliotek, np. w zakresie rozwoju kompetencji informacyjnych i cyfrowych, są przez społeczeństwo postrzegane jako zaskakujące, co dziwi w kontekście istnienia w Czechach krajowej strategii rozwoju sztucznej inteligencji (MPO, 2019), która podkreśla kluczową rolę edukacji w transformacji gospodarki i społeczeństwa. Ponadto jednym z celów koncepcji *Digitální ekonomika a společnost* [cyfrowa gospodarka i społeczeństwo] będącej częścią programu *Digitální Česko* [cyfrowa Republika Czeska] (Dzurilla & Očko, 2020) jest rozwijanie odpowiednich umiejętności i wiedzy członków społeczeństwa, a rozwój umiejętności cyfrowych obywateli ma kluczowe znaczenie m.in. dla wzrostu gospodarczego. W bibliotekach nie wykorzystuje się dostatecznie potencjału edukacji cyfrowej. Oprócz środków finansowych potrzebnych do wdrażania technologii edukacyj-

⁷ Najstarszy tego typu dokument, do którego dotarła autorka, obejmował okres 2004-2010 (zapisy strategiczne dostępne są na stronie: https://ipk.nkp.cz/legislativa/koncepcie-strategie-deklarace/03_deklarace.htm).

nych w codziennej działalności bibliotek, brakuje także pracowników posiadających odpowiednie kompetencje cyfrowe i dydaktyczne. Powoli zwiększa się również liczba bibliotek korzystających z technologii edukacyjnych w trybie stacjonarnym, jak i na odległość (tablice interaktywne, elektroniczne materiały dydaktyczne, seminaria i konsultacje online).

Ważne jest także zapewnienie równego dostępu obywateli do zasobów informacyjnych, bez względu na ich status społeczno-ekonomiczny. Rola bibliotek w zakresie nauczania umiejętności cyfrowych czy medialnych szerokich kręgów społeczeństwa jest zatem nieodzowna, choć akcentowane są zbyt słabe działania promujące taką działalność księżnic. Rolę bibliotek, jako jednego z czynników wspierających pozaformalną edukację i proces uczenia się przez całe życie, nakreślono także, choć w mniejszym stopniu, w dokumencie dotyczącym głównych kierunków polityki edukacyjnej Czech (MŠMT, 2019). Należy zaznaczyć, że w zapisach strategicznych dla bibliotek dostrzeżona została również kwestia umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego oraz badań – trend ten przybiera na sile na uczelniach w krajach Europy środkowowschodniej. W związku z tym w dokumencie podniesiono kwestię wspierania rozwoju miejsc pracy na uczelniach, w tym w bibliotekach akademickich, przy czym chodzi zarówno o zapewnienie odpowiedniej liczby pracowników, jak i jakości ich kompetencji, w tym umiejętności językowych (głównie znajomość języka angielskiego).

Wśród istotnych kwestii wymagających przyszłych uregulowań i rozwiązań znalazło się prawo autorskie. W 2019 r. pomiędzy Biblioteką Narodową Republiki Czeskiej a organizacjami zbiorowego zarządzania prawami autorskimi DILIA⁸ i OOA-S⁹ została zawarta umowa zbiorowego licencjonowania, która umożliwi udostępnianie w bibliotekach zdigitalizowanych utworów niedostępnych w obrocie handlowym¹⁰. W strategii przywołano unijną dyrektywę UE 2019/790 (UE, 2019) w sprawie praw autorskich na jednolitym rynku cyfrowym oraz nowelizacji przynoszącej szersze uregulowania dotyczące rozszerzonego zbiorowego zarządzania w zakresie licencjonowania utworów niedostępnych na rynku. Na tej podstawie stwierdzono, że nowe przepisy powinny znaleźć zastosowanie do wszelkich treści chronionych prawem autorskim, takich jak m.in. mapy, grafiki, plakaty, czy dokumenty audio. Planuje się, że nowe uregulowania umożliwią bibliotekom użytek dzieł niedostępnych na rynku i udostęp-

⁸ Divadelní, literární, audiovizuální agentura – <https://www.dilia.cz/>.

⁹ Ochranná organizace autorská – <https://www.ooas.cz/>.

¹⁰ Należy wspomnieć, że w polskim prawodawstwie organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi wymienia Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych w Rozdziale 4 Zasady określania i wypłaty wynagrodzenia za użyczenie egzemplarzy utworów przez biblioteki publiczne. Natomiast sposobów korzystania z utworów niedostępnych w obrocie handlowym dotyczy Rozdział 6 te samej Ustawy (Ustawa o prawie autorskim, 1994). Nadal jednak brakuje rozporządzenia w kwestii zbiorowego administrowania prawami autorskimi w Polsce.

nianie takich utworów na rynku internetowym na obszarze Unii Europejskiej oraz w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego na podstawie umów licencyjnych zawartych z podmiotami zbiorowego zarządzania.

Rozwojowi Internetu i technologii informacyjno-komunikacyjnych towarzyszy stale rosnąca liczba publikacji powstających w postaci cyfrowej. Także ta kwestia znalazła odzwierciedlenie w czeskiej strategii, gdzie zauważono, że wobec wzrostu liczby publikacji typu *born digital* zadania bibliotek związane z tego typu wydawnictwami pozostają zbliżone do tych, które odnoszą się do tradycyjnej formy publikacji, a więc są to: gromadzenie, przetwarzanie, długoterminowe archiwizowanie oraz udostępnianie. Obecnie nie zostały jeszcze przygotowane odpowiednie uregulowania prawne. Brakuje również odpowiednich rozwiązań technicznych oraz obsady kadrowej do prowadzenia długoterminowej ochrony danych cyfrowych. Proponowane rozwiązanie legislacyjne dotyczące obowiązkowej kopii elektronicznej jest obecnie przedmiotem dyskusji w Izbie Poselskiej. Jako działania na przyszłość uwzględnia się archiwizowanie pełnego zakresu aktualnej produkcji treści interaktywnych, w tym gier, czy dokumentów audiowizualnych tworzonych również w innych instytucjach, jak uczelnie, instytucje naukowe, organizacje pozarządowe. Wyzwanie na przyszłość stanowi zatem obszar dokumentów *e-born*, które nie mają jeszcze jasno określonych standardów opracowania i udostępniania. W zakresie publikacji elektronicznych wspomnieć należy, że utworzenie Krajowego Centrum Elektronicznych Zasobów Informacyjnych CzechE-Lib¹¹ w 2017 r. wpłynęło na usprawnienie koordynacji zakupu elektronicznych zasobów informacyjnych wykorzystywanych do celów badawczych i edukacyjnych.

Zmienia się także paradygmat publikacji naukowych. Coraz większy nacisk kładzie się na otwarty dostęp nie tylko do samych publikacji, ale także do danych badawczych. Koncepcja otwartej nauki, edukacji obywatelskiej i otwartej edukacji podkreśla potrzebę powiązania instytucji badawczych, szkolnictwa wyższego i bibliotek. W dokumencie zwrócono uwagę na fakt, że otwarte repozytoria nadal w niewystarczającym stopniu są wykorzystywane jako bezpłatne źródła informacji na temat prac naukowych powstających m.in. na uczelniach. W związku z tym przygotowana została koncepcja krajowego systemu bibliografii analitycznej, jednak nie została ona jeszcze wdrożona¹². Podobnie nie udało się jeszcze zbudować narodowego centrum dziedzictwa dźwiękowego, co pozostaje zadaniem na przyszłość.

W dokumencie zawarto analizy sektorowe, obejmujące również kwestie kadrowe. Analiza sytuacji pracowników bibliotek – ich wieku, wykształ-

¹¹ <https://www.czechelib.cz/cs/>

¹² W Polsce Katalog NUKAT umożliwił współpracującym bibliotekom tworzenie rekordów analitycznych na początku 2016 r. (Leonowicz, 2016, s. 10).

cenia i wynagrodzeń (Richter & Pillerova, 2017) – pokazała kilka trendów, m.in. wysoki odsetek pracowników bez wykształcenia bibliotecznego (do 47%), wysoką feminizację tej dziedziny (87%) oraz starzenie się personelu (41% pracowników ma ponad 50 lat, a w bibliotekach publicznych odsetek pracowników w wieku 41-60 lat sięgał 60%). Ujawniła także rosnącą liczbę dyrektorów i kierowników bibliotek bez wykształcenia zawodowego. Podczas gdy średni wiek pracownika w Czechach wynosi 43 lata, w bibliotekach publicznych największą grupą demograficzną pracowników są kobiety w wieku 51-60 lat. Liczba młodych pracowników bibliotek utrzymuje tendencję spadkową. Pozytywnym trendem jest stały wzrost udziału pracowników z wyższym wykształceniem (39%). Charakterystyczną cechą jest ograniczona rotacja kadr (60% osób pracuje w bibliotece ponad dziesięć lat). Nadal konieczne jest stwierdzenie złej sytuacji płacowej w bibliotekach (przeciętne wynagrodzenie jest niższe o około 25% od średniej krajowej). W dokumencie strategicznym zwrócono uwagę na fakt, że szczególnie w mniejszych bibliotekach dramatycznie brakuje pracowników, którzy byłoby w stanie tworzyć i świadczyć usługi związane z treściami cyfrowymi (cyfrowi kuratorzy), co ma szczególne znaczenie w dobie społeczeństwa cyfrowego oraz w kontekście krajowego programu *Cyfrowe Czechy* (NKČR, 2020, s. 9). A przecież biblioteki muszą reagować na rozwój i wykorzystanie najnowszych technologii, takich jak portale społecznościowe, robotyka, sztuczna inteligencja, RFID, wizualizacja informacji, oprogramowania *open source*, czy mechanizm *linked data*, które umożliwiają zaangażowanie się w społeczności technologiczne. W związku z faktem, że duża część pracowników bibliotek nie posiada kierunkowego wykształcenia, a jednocześnie postępuje zmiana zakresu i rodzajów usług bibliotecznyc, konieczna jest profesjonalizacja kadry, czemu służy ustawiczne kształcenie bibliotekarzy, oparte m.in. na wytycznych dotyczących kształcenia się bibliotekarzy przez całe życie opracowanych przez sekcję edukacji SKIP¹³.

Wśród zapisów strategicznych wielokrotnie podkreślana jest rola biblioteki, jako ośrodka integrującego społeczność – szczególnie biblioteki publiczne pozytywnie oddziałują na rozwój wielokulturowego społeczeństwa. Wobec faktu, że wzrasta odsetek ludności, której pierwszym językiem nie jest język czeski (obecnie w Pradze jest to już co siódma osoba), ważnym zadaniem w nadchodzącym czasie będzie takie kształtowanie polityki gromadzenia zbiorów i finansowania ich zakupów, by pokrywały potrzeby heterogenicznego społeczeństwa. Wobec rosnących oczekiwań użytkowników do ważnych zadań strategicznych zaliczono zbudowanie odpowiedniego zaplecza przestrzennego i technologicznego

¹³ SKIP – Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky (Związek Bibliotekarzy i Pracowników Informatyki Republiki Czeskiej) – <https://www.skipcr.cz/>.

księżnic. Analiza stanu budynków / pomieszczeń i wyposażenia bibliotek (Richter & PilleroVá, 2016) wykazała, że około 40% księżnic publicznych nie ma odpowiedniej przestrzeni na działania społeczne, czy edukacyjne. W jednej trzeciej bibliotek publicznych w ciągu ostatnich 20 lat nie przeprowadzono żadnych inwestycji ani remontów wewnątrz. Pomimo szeregu działań inwestycyjnych nie jest możliwe całkowite wyeliminowanie wieloletnich zaniedbań inwestycyjnych w tym obszarze. Połowa bibliotek publicznych nie dysponuje budynkami bez barier, przy czym najgorsza sytuacja jest w bibliotekach w gminach poniżej 1000 mieszkańców. Choć większość bibliotek uniwersyteckich działa już w nowych lub zmodernizowanych budynkach, to nadal brakuje systematycznego wsparcia finansowania przebudowy lub budowy odpowiednich budynków dla bibliotek publicznych oraz ich wyposażenia (NKČR, 2020, s. 13). Biblioteki starają się reagować na rozwój technologii i należą do najbardziej aktywnych pod tym względem w sektorze publicznym, jednak w wielu księżnicach brakuje nowych rozwiązań, a ich wyposażenie techniczne jest często przestarzałe. Niewystarczająca jest również infrastruktura do przechowywania i udostępniania zasobów (np. systemy kontroli zabezpieczenia, mechanizacja i robotyzacja w magazynach, technologia RFID). Istotną kwestią pozostaje nadal odpowiednie przystosowanie gmachów i ich wyposażenia dla użytkowników z niepełnosprawnościami, zapewnienie wolnego od barier dostępu do zasobów informacyjnych i usług bibliotecznych. Podkreślić należy, że w Czechach funkcjonuje przewodnik metodologiczny z tego zakresu (NKČR, 2014).

Kolejnym polem, którego rozwój uwzględniono w zapisach strategicznych jest dalszy rozwój usług centralnych takich, jak: Knihovny.cz – katalog współtworzony przez ponad 50 naukowych i publicznych czeskich bibliotek, Souborný katalog ČR centralny katalog biblioteczny (<https://www.caslin.cz>), Obálky knih (<https://obalkyknih.cz>) – repozytorium skanów okładek książek włączanych do katalogów bibliotecznych, wirtualna fonoteka (Virtuální národní fonotéka – <http://projekt.narodnifonoteka.cz>), obejmująca m.in. katalog dokumentów dźwiękowych agregowanych z baz danych różnego typu instytucji w Republice Czeskiej. Celem tych działań jest skuteczna automatyzacja, homogenizacja środowiska, niwelowanie czasochłonnych i kosztownych prac.

W strategii zwrócono również uwagę, że obecnie ocena działalności bibliotek opiera się głównie na ilościowych wskaźnikach efektywności, brakuje jakościowych parametrów oceny – analityczne wykorzystanie metod jakościowych, statystycznych i socjologicznych do ewaluacji działalności bibliotek uznano za wyzwanie na przyszłość¹⁴. Należy zaznaczyć,

¹⁴ W Polsce działanie bibliotek naukowych, pedagogicznych i publicznych analizowane jest w ramach projektu *Analiza Funkcjonowania Bibliotek* prowadzonego przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy

że ukierunkowanie na dobrą jakość usług, udział pracowników w procesie zarządzania, rozwój ich kompetencji, przekonanie pracowników, że efektywność zależy od całej organizacji, a nie tylko od poszczególnych osób, długoterminowe planowanie, a wreszcie prowadzenie badań metodami statystycznymi należą do metod kompleksowego zarządzania przez jakość (*Total Quality Management – TQM*) (Głowacka, 2000, s. 34-35).

PODSUMOWANIE

Wyznaczanie kierunków rozwoju, celów strategicznych i zadań operacyjnych pozwalają osiągać zamierzone cele. Tworzenie założeń krajowych strategii rozwoju bibliotek przyczynia się do całościowego i równomiernego objęcia księżnic ich oddziaływaniem, wspiera ich rozwój, szczególnie w krajach, gdzie rozwój i unowocześnianie bibliotek dopiero następuje (Vozga, 2010). Istotną rolę i znaczenie bibliotek dla rozwoju zarówno całego społeczeństwa, jak i lokalnych społeczności, a nawet poszczególnych grup użytkowników, np. dzieci i młodzieży, podkreśla fakt, że zapisy te powstają na szczeblach instytucji rządowych, jak w Finlandii (Kekki, 2010) czy w Korei, gdzie w 2003 r. Ministerstwo Kultury, Sportu i Turystyki opracowało kompleksowy plan rozwoju bibliotek w kraju, a kolejnym krokiem było przygotowanie przez Ministerstwo Edukacji, Nauki i Technologii planu rewitalizacji bibliotek szkolnych (Sook, 2011, s. 1). Podobne działania planowane są w Bangladeszu w odniesieniu do bibliotek szkół średnich (Islam, Monirul, & Abdullah-Al-Mahmud, 2020). Działania te mają na celu poprawę jakości edukacji oraz wyników w nauce i samokształceniu młodzieży, co w perspektywie zaowocuje wysoko rozwiniętym społeczeństwem wiedzy. W Turcji koncepcja narodowej strategii dla bibliotek publicznych opracowana została w ramach dysertacji doktorskiej (Karadeniz, 2019).

Dokumenty strategiczne dla rozwoju bibliotek obejmują najważniejsze kwestie związane z funkcjonowaniem księżnic – od ich infrastruktury i usług, poprzez profesjonalizację środowiska bibliotekarskiego, promocję i marketing na poziomie lokalnym oraz krajowym, po tworzenie wysokiej jakości kolekcji, opartych na najnowszych technologiach i innowacyjnych rozwiązaniach, aż po dalsze inwestycje wspierające rozwój infrastruktury, czy technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wydaje się, że w krajach, w których rozwój bibliotek planowany jest w skali krajowej, z poziomu

Polskich przy współpracy Konferencji Dyrektorów Wojewódzkich Bibliotek Publicznych, Konferencji Dyrektorów Bibliotek Pedagogicznych oraz Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Celem projektu jest opracowanie i wdrożenie jednolitych metod oraz narzędzi systematycznej oceny opartych na analizie i porównaniach danych statystycznych oraz wskaźników funkcjonalności w obrębie poszczególnych typów bibliotek, włączając w to badania satysfakcji odbiorców usług bibliotecznych (<https://afb.sbp.pl/informacje-ogolne/>).

administracji państwowej, a nie tylko lokalnej, rola bibliotek i bibliotekarzy oraz ich znaczenie dla społeczeństwa są silniej akcentowane niż tam, gdzie brakuje tak całościowego podejścia, a biblioteki są zależne od nadrzędnych jednostek instytucjonalnych bądź administracyjnych, a swój rozwój i zmiany zawdzięczają w znacznej mierze pracy, wysiłkowi, pomysłowości i zaangażowaniu pracowników.

BIBLIOGRAFIA:

- ALIA (2019). *National strategy and action plan 2019-2022* [online]. Australian Public Library Alliance; [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://read.alia.org.au/alia-australian-public-library-alliance-national-strategy-and-action-plan-2019-2022>>.
- ALA (2015). *A national policy agenda for libraries* [online]. American Library Association; [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<http://www.ala.org/advocacy/sites/ala.org/advocacy/files/content/pdfs/NPAforLibraries1.pdf>>.
- CE (2000). *Council of Europe / EBLIDA guidelines on library legislation and policy in Europe* [online]. Council of Europe, Strasbourg; [dostęp: 19.01.2021]. Dostępny w WWW: <<http://www.eblida.org/Documents/Council-of-Europe-EBLIDA-Guidelines-on-Library-Legislation-and-Policy-in-Europe.pdf>>.
- CyMAL (2011). *Libraries Inspire. The strategic development framework for Welsh libraries 2012-16* [online]. CyMAL: Museums Archives and Libraries Wales; [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://libraries.wales/wp-content/uploads/2016/02/LibrariesInspireE.pdf>>.
- CŽV (2016). *Koncepcie celožitovního vzdělávání knihovníků* [online]. [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://ipk.nkp.cz/docs/celozivotni-vzdela-vani/koncepcie-czv-pdf>>.
- DC (2018). *Doncaster Council. Public library strategy 2018-2021* [online]. Doncaster Council; [dostęp: 20.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://library.doncaster.gov.uk/documents/10158/18024/Public+Libraries+Strategy+2018-21a.pdf/c71abc70-f9dc-4799-a9ec-1c0fd2b2e493>>.
- DRCD (2018). *Our Public Libraries 2022: Inspiring, Connecting and Empowering Communities* [online]. Department of Rural and Community Development, Dublin; [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://www.gov.ie/en/publication/56d1d4-our-public-libraries-2022-inspiring-connecting-and-empowering-commun/>>.
- DECLG (2013). *Opportunities for all. The public library as a catalyst for economic, social and cultural development. A strategy for public libraries 2013-2017* [online]. Department of the Environment, Community and Local Government, Dublin; [dostęp: 15.01.2021]. Dostępny w WWW: <https://dev.fingal.ie/sites/default/files/2019-03/public_libraries_strategy_2013_2017.pdf>.
- Dzurilla, Vladimír; Očko, Petr (2020). *Digitální ekonomika a společnost. Vládní program digitalizace České republiky 2018+* [online]. [dostęp: 15.01.2021]. Dostępny w WWW: <<https://www.digitalnicesko.cz/digitalni-ekonomika-a-spolecnost/>>.

- Fichtelius, Erik (2016). Swedish libraries: the current situation. *Scandinavian Library Quarterly* [online], vol 49, no. 4; [dostęp: 10.01.2021]. Dostępny w WWW: <<http://slq.nu/indexadd1.html?article=volume-49-no-4-2016-11>>.
- Głowacka, Ewa (2000). *Studium zastosowania kompleksowego zarządzania jakością (TQM) w bibliotekoznawstwie i informacji naukowej*. Toruń: Wydaw. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Hjerpe, Annika (2016). A national library strategy. *Scandinavian Library Quarterly* [online], vol 49, no. 1-2; [dostęp: 10.01.2021]. Dostępny w WWW: <<http://slq.nu/indexbfae.html?article=volume-49-no-1-2-2016-18>>.
- IPK (2018). *Readers and reading in the Czech Republic 2018* [online]. Informace pro Knihovny; [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <https://ipk.nkp.cz/docs/ctenarstvi/reading_2018>.
- ISC (2019). *Library strategy 2019-2024* [online]. Indigo Shire Council; [dostęp: 10.01.2021]. Dostępny w WWW: <<https://www.indigoshire.vic.gov.au/files/assets/public/council-documents/strategies-plans-and-policies/pub20-6689-library-strategy-2019-2024.pdf>>.
- Islam, Monirul, M.; Abdullah-Al-Mahmud (2020). *Secondary School Libraries in Bangladesh: A Proposed National Strategy for Rejuvenating Secondary School Library Services*. SRELS Journal Of Information Management [online], vol. 57(1), p. 10-16; [dostęp: 17.01.2021]. Dostępny w WWW: <<http://14.139.53.196/ojs/index.php/srels/article/view/135>>.
- Karadeniz, Şenol (2019). *Türkiye'deki halk kütüphanesi sisteminin değerlendirilmesi ve bir ulusal halk kütüphanesi stratejisi önerisi* [online]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; [dostęp: 20.01.2021]. Dostępny w WWW: <<http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/22142?locale-attribute=en>>.
- Kekki, Kirsti (2010). Ministry of Education and Culture sets national library policies. *Scandinavian Library Quarterly* [online], vol. 43, no. 2 [dostęp: 10.01.2021]. Dostępny w WWW: <<http://slq.nu/index6fe1.html?article=finland-ministry-of-education-and-culture-sets-national-library-policies>>.
- Kekki, Kirsti (2012). The past and present of the Finnish library strategy [online]. Imagine and Expolre – Finnish Libraries Now!; [dostęp: 10.01.2021]. Dostępny w WWW: <<https://now.libraries.fi/strategy.html>>.
- Kontiainen, Kristiina; Sulin, Hannu (2006). Finland's public library strategy implemented in projects. *Scandinavian Library Quarterly* [online], vol. 39, no. 2 [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<http://slq.nu/indexe3d7.html?article=finlands-public-library-strategy-implemented-in-projects>>.
- Koryś, Izabela; Chymkowski, Roman (2019). *Stan czytelnictwa w Polsce w 2018 r. Wstępne wyniki* [online]. Biblioteka Narodowa [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://www.bn.org.pl/download/document/1587250668.pdf>>.
- Leonowicz, Iwona (2016). Rekord analityczny w katalogu NUKAT. *Tytuł ujednoliczony* [online], nr 1(18), s. 10-11 [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <https://issuu.com/nukat/docs/tu_1_18_2016/10>.
- MKČR (2017). *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020* [online]. Ministerstvo kultury České republiky [dostęp: 15.11.2020]. Dostępny w WWW: <https://ipk.nkp.cz/docs/koncepce/koncepce_k_vystaveni.pdf>.
- ME (2003). *Library Strategy 2010. Policy for access to knowledge and culture* [online]. Publications of the Ministry of Education 2003:9 [dostęp: 10.01.2021]. Dostępny w WWW: <<http://urn.fi/URN:ISBN:952-442-188-7>>.

- ME (2009). *Finnish Public Library Policy 2015. National strategic areas of focus* [online]. Publications of the Ministry of Education 2009: 31 [dostęp: 10.01.2021]. Dostępny w WWW: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-741-3>>.
- MPO (2019). *Národní strategie umělé inteligence v České republice* [online]. Ministerstvo práce a obchodu [dostęp: 10.01.2021]. Dostępny w WWW: <https://amsp.cz/wp-content/uploads/2019/04/N%C3%A1rodn%C3%AD-strategie-um%C4%9BI%C3%A9-inteligence-v-%C4%8Cesk%C3%A9-republice-ma_KORNBADHFXVN.pdf>.
- MŠMT (2019). *Hlavní směry vzdělávací politiky ČR 2030+* [online]. Ministerstvo Školství, Mládeže a Tělovýchovy [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://www.msmt.cz/file/51582/>>.
- NIDA (2011). *Supporting societies' needs: a model framework for developing library policy: Part 1: background from literature search* [online]. Network for Information and Digital Access [dostęp: 15.01.2021]. Dostępny w WWW: <<https://nida-net.org/documents/1/Introductionandbackground04.pdf>>.
- Nieć, Grzegorz (2018). „Decyduje dom, dom i jeszcze raz dom...”. Z Jiřím Trávníčkem – o czeskim czytelnictwie, rynku książki i bibliotekach – rozmawia Grzegorz Nieć. *Przegląd Biblioteczny*, z. 2, s. 257-265.
- Nieć, Grzegorz (2019a). Książka – naród – państwo: Czechosłowacka ustawa o bibliotekach publicznych z 1919 roku. *Przegląd Biblioteczny*, z. 2, s. 133-152.
- Nieć, Grzegorz (2019b). Rola państwa i społeczności lokalnych w budowie i funkcjonowaniu systemu bibliotecznego Czechosłowacji 1919-1939. W: Stulecie samorządu. Pod red. J. Mierzwy i T. Skoczka. Warszawa: Muzeum Niepodległości, s. 245-266.
- NKČR (2014). *Rovný přístup Standard Handicap Friendly. Metodická příručka pro práci knihoven s uživateli s postižením* [online]. Národní knihovna České republiky [dostęp: 18.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://ipk.nkp.cz/docs/aktualizovana-verze-publikace-rovny-pristup.-standard-handicap-friendly-2019>>.
- NKČR (2020). *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030* [online]. Národní knihovna České republiky [dostęp: 10.11.2020]. Dostępny w WWW: <<https://ipk.nkp.cz/docs/koncepce-rozvoje-2021-2027/koncepce-rozvoje-knihoven-2021-2027>>.
- NLS (2019). *The treasure trove of democracy* [online]. National Library of Sweden [dostęp: 10.01.2021]. Dostępny w WWW: <<https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/biblioteksutveckling/nationell-biblioteksstrategi.html>>.
- NMC (2019). *A space for democracy and self-cultivation. National strategy for libraries 2020-2023* [online]. The Norwegian Ministry of Culture, The Norwegian Ministry of Education and Research [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://www.regjeringen.no/contentassets/18da5840678046c1ba74fe565f72be3d/rom-for-demokrati-og-dannelse-nasjonal-biblioteksstrategi-2020-2023-engelsk.pdf>>.
- NMER (2017). *The National Goals and Guidelines for Open Access to Research* [online]. The Norwegian Ministry of Education and Research [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://www.regjeringen.no/contentassets/ae7f1c4b97d34806b37dc767be1fce76/national-goals-and-guidelines-for-open-access-to-research-articles.pdf>>.
- NMER (2018). *The National Strategy on Access to and Sharing of Research Data* [online]. The Norwegian Ministry of Education and Research [dostęp: 15.12.

- 2020]. Dostępny w WWW: <https://www.regjeringen.no/contentassets/3a-0ceaa1c9b4611a1b86fc5616abde7/en-gb/pdfs/national-strategy-on-access_summary.pdf>.
- OCLC (2012a). *A snapshot of priorities & perspectives Libraries in Germany* [online]. Online Computer Library Center Global Council [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/de-libraries/214758usb-Member-Communication-Survey-Report-Deutschland.pdf>>.
- OCLC (2012b). *A snapshot of priorities & perspectives Libraries in the Netherlands* [online]. Online Computer Library Center Global Council [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/nl-libraries/214758usb-Member-Communication-Survey-Report-Nederland.pdf>>.
- OCLC (2012c). *A snapshot of priorities & perspectives UK Academic Libraries* [online]. Online Computer Library Center Global Council [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/uk-libraries/214758ukb-A-Member-Communication-Survey-Report-UK-academic.pdf>>.
- OCLC (2012d). *A snapshot of priorities & perspectives UK Public Libraries* [online]. Online Computer Library Center Global Council [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/uk-libraries/214758ukb-B-Member-Communication-Survey-Report-UK-public-web.pdf>>.
- OCLC (2012e). *A snapshot of priorities & perspectives U.S. Academic Libraries* [online]. Online Computer Library Center Global Council [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/us-libraries/214758usb-a-A-Snapshot-of-Priorities-and-Perspectives.pdf>>.
- OCLC (2012f). *A snapshot of priorities & perspectives U.S. Community College Libraries* [online]. Online Computer Library Center Global Council [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/us-libraries/214758usb-c-A-Snapshot-of-Priorities-and-Perspectives.pdf>>.
- OCLC (2012g). *A snapshot of priorities & perspectives U.S. Public Libraries* [online]. Online Computer Library Center Global Council; [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/us-libraries/214758usb-A-Snapshot-of-Priorities-and-Perspectives.pdf>>.
- PL (2019a). *EU Library Factsheets – Czech Republic* [online]. Public Libraries 2030; [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://publiclibraries2030.eu/wp-content/uploads/2019/12/Czech-Republic-2019.pdf>>.
- PL (2019b). *EU Library Factsheets – Poland* [online]. Public Libraries 2030 [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://publiclibraries2030.eu/wp-content/uploads/2019/12/Poland-2019.pdf>>.
- PL (2019c). *EU Library Factsheets – United Kingdom* [online]. Public Libraries 2030 [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://publiclibraries2030.eu/wp-content/uploads/2019/12/UK-2019.pdf>>.
- Richter, Vít; Pillerová, Vladana (2016). *Průzkum prostorového a technického vybavení veřejných knihoven České republiky* [online]. Národní knihovna ČR [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <https://ipk.nkp.cz/docs/Zprava_Prostor_2016.pdf>.

- Richter, Vít; Pillerová, Vladana (2017). *Analýza věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven ČR 2016/2017. Zpráva z průzkumu.* [online]. Národní knihovna ČR; [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://www.vkol.cz/uploads/page/171/doc/analyza-vzdelavani-zprava-2017-def.pdf>>.
- SČKN (2019). *Zpráva o českém knižním trhu 2018/2019* [online]. Svaz českých knihkupců a nakladatelů [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <https://www.sckn.cz/file/wysiwyg/files/Zprava_o_ceskem_kniznim_trhu_2018_19.pdf>.
- SG (2018). *Vision for school libraries* [online]. Scottish Government [dostęp: 15.01.2021]. Dostępny w WWW: <<https://www.gov.scot/news/vision-for-school-libraries/>>.
- SLIC (2015). *Ambition & Opportunity. A strategy for Public libraries in Scotland 2015-2020* [online]. Scottish Library & Information Council [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://scottishlibraries.org/media/1133/ambition-opportunity-scotlands-national-public-library-strategy.pdf>>.
- SLIC (2018). *Vibrant Libraries, Thriving Schools. A national strategy for school libraries in Scotland 2018-2023* [online]. Scottish Library & Information Council [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://scottishlibraries.org/media/2110/vibrant-libraries-thriving-schools.pdf>>.
- SMC (2015). *Preparing a library strategy for all of Sweden* [online]. Swedish Ministry of Culture [dostęp: 15.01.2021]. Dostępny w WWW: <<https://www.government.se/articles/2015/06/preparing-a-library-strategy-for-all-of-sweden/>>.
- Trávníček, Jiří (2008). *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize.* Brno : Host 2008.
- Trávníček, Jiří; Nieć, Grzegorz (2017). *Książka i biblioteki publiczne na ziemiach Czeskich – tradycja i współczesność.* W: *Biblioteka publiczna w przestrzeni społecznej: księga jubileuszowa z okazji 100-lecia działalności Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi.* Pod red. J. Ladoruckiego. Łódź: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, s. 41-57.
- UE (2019). *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym oraz zmiany dyrektyw 96/9/WE i 2001/29/WE (Dz. U. UE L 130/92)* [online]. Unia Europejska – Parlament i Rada [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0790&from=HR>>.
- Sook, Hyeun Lee (2011). *Korean National Strategy for Library Development and Reading Promotion for Children and Young Adults* [online]. IFLA [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://cf3-www.ifla.org/past-wlic/2011/114-lee-en.pdf>>.
- Ustawa o prawie autorskim (1994). *Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych* (Dz. U. 1999, Nr 24, poz. 83) [online]. [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940240083/U/D19940083Lj.pdf>>.
- Vozga, Ramazan (2010). *New national strategy for Albanian public library development in information society.* *Journal of Documentation* [online], vol. 66, no.

- 5 [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <<https://doi.org/10.1108/jd.2010.27866eaa.003>>.
- Wigell-Ryynänen (2011). *National public library policy in Finland – a case study* [online]. Network for Information and Digital Access [dostęp: 15.01.2021]. Dostępny w WWW: <https://nida-net.org/documents/4/finland_final__2.pdf>.
- Zákon (1919). *Zákon o veřejných knihovnách obecních č. 430/1919 Sb. a navazující podpisy* [online]. [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <https://ipk.nkp.cz/docs/legislativa/KnihovniZakon_1919.doc>.
- Zákon (2001). *Zákon ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovnězákon), Zákon 257/2001 Sb.* [online]. [dostęp: 15.12.2020]. Dostępny w WWW: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provadeci-prepisy/Zakon257.htm>.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 29 kwietnia 2021 r.

LILIANNA NALEWAJSKA
The University of Warsaw Library
e-mail: l.nalewajska@uw.edu.pl

NATIONAL STRATEGY FOR LIBRARY DEVELOPMENT AS EXEMPLIFIED BY THE CZECH REPUBLIC

KEYWORDS: Development strategy Libraries. National strategy for library development.

ABSTRACT: **Thesis/Objective** – National strategies for libraries are documents that outline the directions of development and modernization of libraries on a national scale. The aim of the article is to present this type of documents, focusing mainly on strategic provisions from the Czech Republic. **Research methods** – Desk research method – the analysis of texts available on the Internet – was used to get acquainted with strategic documents and other provisions concerning standards of library services. **Results and conclusions** – Creating national strategies for library development is not a standard and common activity. No such steps have been taken so far in Poland. In the countries where such documents exist, most frequently they are created at the ministerial level or approved by government institutions of a given country. Strategies of library development support a structured development of libraries and strengthen their impact on the society.